

ДИПЛОМАТ ДАРХАН ЭРХ, ХАЛДАШГҮЙ БАЙДАЛ

Оршил

Монгол Улсад суугаа гадаад улсын ЭСЯ, НҮБ-ын системийн байгууллагын төлөөлөгчийн газар, Ерөнхий консулын газар болон тэдгээрийн ажилтны эрх зүйн байдлыг "Дипломат харилцааны тухай Венийн конвенц", "НҮБ-ын төрөлжсөн байгууллагын дархан эрх, эрх ямбын тухай конвенц", "Консулын харилцааны тухай Венийн конвенц"-оор тус тус зохицуулдаг.

Монгол Улс 1966 онд "Дипломат харилцааны тухай Венийн конвенц"-д, 1970 онд "НҮБ-ын төрөлжсөн байгууллагын дархан эрх, эрх ямбын тухай конвенц"-д, 1988 онд "Консулын харилцааны тухай Венийн конвенц"-д нэгдэн орсон тул эдгээр конвенц нь дотоодын хуулийн адил хүчин төгөлдөр үйлчлэх бөгөөд Монгол Улс дагаж мөрдөх, хэрэгжилтийг нь хангах үүрэгтэй юм.

Дархан эрх, халдашгүй байдал

"Дипломат харилцааны тухай Венийн конвенц"-ын 41 дүгээр зүйлийн 1, мөн "Консулын харилцааны тухай Венийн конвенц"-ын 55 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн дагуу:

"Эрх ямба, дархан эрх эдлэгч бүх хүн суугаа улсынхаа хууль, журмыг өөрсдийн эрх ямба, дархан эрхэд хохиролгүйгээр хүндэтгэх (ерөнхий) үүрэгтэй" байдаг.

Ийм онцгой зохицуулалтын үндсэн зорилго нь элчин сайд болон дипломат ажилтныг суугаа орны төр засгийн нөлөөнөөс ангид байлгахад оршихын сацуу нөгөө талаар төрт улс хоорондын харилцаанд үзүүлж буй хүндэтгэлийн нэг илэрхийлэл юм.

"Дипломат харилцааны тухай Венийн конвенц"-ын 31 дүгээр зүйлд зааснаар **аливаа дипломат нь суугаа улсдаа эрүүгийн хариуцлагаас чөлөөлөгдөх дархан эрхтэй. Тэрчлэн ихэнхи тохиолдолд иргэний болон захиргааны шүүхээс оногдуулах хариуцлагаас чөлөөлөгддөг.**

Дипломат нь, жишээлбэл, гэрчийн хувьд шүүхэд мэдүүлэг өгөх үүрэггүй. Гагцхүү дипломат сайн дураараа буюу өөрөө хүссэн тохиолдолд эсвэл томилогч улс нь зөвшөөрсөн эсвэл дархан эрхийг нь цуцалсан тохиолдолд л суугаа улсын шүүхэд дуудагдах, хариуцлагад татах боломжтой. Суугаа улсын аливаа шүүн таслах ажиллагаанаас чөлөөлөгдөх энэ онцгой эрхийг дипломат дархан эрх (Immunity) гэнэ.

"Дипломат харилцааны тухай Венийн конвенц"-ын 29 дүгээр зүйлийн дагуу **халдашгүй байдал** (Inviolability):

"Дипломат төлөөлөгчийн бие халдашгүй байна. Түүнийг ямар ч хэлбэрээр баривчлах буюу албадан саатуулж үл болно. Хүлээн авагч улс дипломат төлөөлөгчийг зохих ёсоор хүндэтгэж, түүний бие, эрх чөлөө, нэр төрд аливаа ямарваа байдлаар халдахаас урьдчилан сэргийлэх бүхий л зохистой арга хэмжээ авна." гэж заасан.

Иймд УБ хотод суугаа гадаад улсын ЭСЯ, НҮБ-ын төрөлжсөн байгууллагын, түүнтэй адилтгах ОУБ-ын тэргүүн, дипломат ажилтан, гэр бүлийн гишүүд дипломат дархан эрх, халдашгүй байх эрхийг эдэлж манай улсын цагдаа, хууль хяналтын

байгууллага, шүүхээс тэдний энэ дархан эрх, эрх чөлөөнд ямар ч тохиолдолд халдаж болохгүй юм.

Бодит амьдрал дээр гагцхүү тухайн цаг мөчид онцгой нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд цагдаа, хууль хяналтын байгууллага нөхцөл байдалд тохируулан түр хугацааны, зөв зохистой арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Венийн конвенцыг зөрчсөнд тооцохгүй, жишээлбэл илт согтуу дипломат/гэр бүлийн гишүүн машин жолоодож байвал замын цагдаа хөдөлгөөнд оролцохыг албадан таслан зогсоох (тээврийн хэрэгслийн түлхүүрийг түр хураах), эсвэл хэрэг зөрчлийг үйлдэл дээр нь илрүүлэн дипломатыг/гэр бүлийн гишүүнийг хэрэг бүртгэлийн баримтжуулах ажиллагаанд түр байлцуулан биеийн байцаалт авах, тээврийн осолд оролцсон бол хэргийн газар дээр баримтжуулах ажлын хүрээнд биеийн байцаалт авахаар түр хугаацанд хэргийн газраас явуулахгүй байх зэрэг үйлдлүүд “зөвшөөрөгдөх” магадлалтай.

“Дипломат харилцааны тухай Венийн конвенц”-ын 22 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу ДТГ-ын тээврийн хэрэгслийг нэгжиж, албадан дайчилж, битүүмжилж, барьцаалж болохгүй гэдгийг цагдаагийн байгууллага мөн анхаарах учиртай.

Мөн “Дипломат харилцааны тухай Венийн конвенц”-ын 28, 33, 34 дүгээр зүйлийн дагуу дипломат нь суугаа орны албан татвар, хураамжаас чөлөөлөгдөх эрх ямба эдэлдэг.

Хэрэг зөрчил үйлдэх тохиолдолд

Дархан эрх, халдашгүй байдлаар хамгаалагдсан дипломатыг/гэр бүлийн гишүүнийг суугаа улсын хууль хяналтын байгууллага хариуцлагад татаж болохгүй гэдэг эрх зүйн үндэслэлийг дээр тайлбарлаж, зарчмын хувьд хуулийн хариуцлага суугаа улс хүлээлгэх боломжгүй гэсэн дүгнэлтэнд хүрсэн.

Гэхдээ дипломатын хэрэг, зөрчлийг баримтжуулж цагдаа, хууль хяналтын байгууллагаас зохих мэдээллийг ГХЯ-нд тухай бүрт ирүүлж байх нь зүйтэй юм. Хэрэг, зөрчлийн асуудлыг ГХЯ нягталж үзээд зохих шатлалтай арга хэмжээ авч байх учиртай. Тухайлбал,

- Холбогдох ЭСЯ, Олон улсын байгууллагын төлөөлөгчийн газар, ЕКГ-т мэдэгдэх, тайлбар хүсэх буюу шаардах, элчин сайдыг нь дуудаж уулзах, анхааруулах,
- Ноцтой хэрэг, зөрчил байх тохиолдолд холбогдох дипломатын гэм бурууг үнэлж цэгнээд амаар, ноотоор байр суурь илэрхийлэх,
- Суугаа орноос тодорхой хугацааны дотор бүр мөсөн явахыг шаардах,
- “Дипломат харилцааны тухай Венийн конвенц”-ын 9 дүгээр зүйлийн дагуу тааламжгүй этгээд /persona non grata/ гэж албан ёсоор зарлаж суугаа орноос явахыг шаардах явдал юм. Хэрэв томилогч улс нь энэ шаардлагыг биелүүлэхгүй байх тохиолдолд тухайн тааламжгүй этгээдийг ГХЯ “дипломат корпус хамааралгүй болсонд тооцох” шийдвэр гаргаж болно.

Бусад зүйл

Монгол Улсад зорчиж буй гадаадын дипломат паспорт бүхий иргэн бүр дипломат дархан эрх, эрх ямбыг шууд эдлэхгүй.

ГХЯ-ны ДЁГ-аас үнэмлэх авсан дипломат, гэр бүлийн гишүүд нь Венийн конвенцын дагуу дипломат дархан эрх, эрх ямба эдэлнэ.

Тэрчлэн гадаад улсын **төрийн тэргүүн, засгийн газрын тэргүүн, гадаад хэргийн сайд** нарт албан болон хувийн зорилгоор зорчиж байхад нь олон улсын заншлын эрх зүйн дагуу дипломат дархан эрх, эрх ямбыг эдлүүлдэг. Мөн төрийн өндөр, дээд, албан ёсны айлчлалын бүрэлдэхүүнд орсон /уригдсан/ төлөөлөгчдийг айлчлалын хугацаандаа дипломат дархан эрх, эрх ямба эдлэнэ гэж үздэг.

Дархан эрх, халдашгүй байдлыг эдлэх субъектуудын хувьд тухайлбал, дипломат, консул, ЭСЯ-ны захиргаа-техникийн ажилтан, гэрийн ажилтан, гэр бүлийн гишүүд, өргөмжит консул г.м. зэрэглэл, чанарын ялгаа нь “Дипломат харилцааны тухай Венийн конвенц”, “НҮБ-ын төрөлжсөн байгууллагын дархан эрх, эрх ямбын тухай конвенц”, “Консулын харилцааны тухай Венийн конвенц”-д нарийн тусгагдсан байдаг.

Иймд, ДТГ, ЕКГ, Олон улсын байгууллагын төлөөлөгчийн газарт болон бие бүрэлдэхүүнд хүндэтгэлтэй хандаж байхыг дотоодын хууль сахиулах байгууллагуудад тогтмол анхааруулж байх нь зүйтэй юм.

ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ, ЭРХ ЗҮЙН ГАЗАР

2021 оны 3-р сарын 26.